

Ruimtekisten: Samen Ontwikkelen, Ervaren en Beleven

Adriëtte Beemster en Angelique de Kruijf

Ruimtekisten zijn kisten waarin een thema compleet is uitgewerkt voor alle ontwikkelingsgebieden. Ze zijn gemaakt rondom prentenboeken. Alles is in de kist te vinden: lesideeën, computeroefeningen, materialen voor de verteltafel, voor de klassenaankleding, voor gebaren, cd's met het verhaal voor in de luisterhoek, kopieerbladen, het prentenboek. Mytyschool De Ruimte won er de **Onderwijsprijs van Noord-Holland 2006** mee!

Mytyschool De Ruimte in Bergen biedt onderwijs aan kinderen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking. Elk kind heeft zijn eigen kwaliteiten. De ene leerling kan visueel goed informatie vergaren, de andere kan dat weer beter auditief of via de tastzin. Daarbij zitten in de onderbouw alle niveaus door elkaar in één groep, van zeer moeilijk lerend tot en met leerlingen die op leeftijdsniveau functioneren.

Hoe geef je elk kind de kans om te leren op zijn of haar niveau? Met zoveel verschillende niveaus en kwaliteiten in een groep is dat niet altijd makkelijk te realiseren. En bestaande methoden hebben ook hun beperkingen. Daarom gingen de leerkrachten op zoek naar een manier van werken waarbij de kinderen zich betrokken voelen, naar onderwijs dat betekenisvol is, de nieuws-

gierigheid van de kinderen prikkelt en aansluit bij hun belevingswereld. Dit artikel ontvouwt de ontwikkeling en het gebruik van hun Ruimtekisten.

Het idee is geboren!

Het idee voor de Ruimtekisten ontstond aan het einde van een schooldag in februari 2006. Angelique de Kruijf, leerkracht onderbouw, sprak vaak bandjes in met verhalen van prentenboeken die op dat moment centraal stonden in de klas. Toen voor de zoveelste keer een bandje was stukgegaan, vroeg zij om raad bij ict-coördinator Hans Smeele. De verhalen moesten nodig op de computer komen, vond hij.

Op dat moment kwam het idee naar boven de verhalen in te spreken op de computer en de platen uit het prentenboek te scannen. De kinderen konden het verhaal dan lezen of horen op de com-

puter. Met een druk op de muis of de eenknopsbediening kan een kind naar de volgende pagina. Op deze manier is het een taal oefening en een muisvaardigheidsoefening. Ook konden de verhalen worden ingesproken op een cd. Hans was nieuwsgierig naar wat we nog meer deden en vond dat we er een ontwikkelplan van moesten maken.

We besloten het prentenboek, de cd, de figuren uit het verhaal, de prenten en allerlei lesideeën te verzamelen en in een kist te bewaren. In het begin leek het erop dat deze Ruimtekisten een groot accent zouden leggen op de taalontwikkeling. Maar al snel bleek het veel meer dan dat. We bieden met behulp van deze kisten de kinderen onderwijs aan op alle gebieden: de spelontwikkeling, reken/wiskundeontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling, taalontwikkeling, creatieve ontwikkeling, constructieve ontwikkeling, lezen en schrijven. Alle kinderen kunnen in hun eigen tempo en met hun eigen mogelijkheden ontwikkelen. De kisten kunnen in meerdere bouwen gebruikt worden.

Ruimtekisten in ontwikkeling

Vanaf die bewuste dag in februari zijn we fanatiek aan de slag gegaan om de Ruimtekisten uit te denken en vorm te geven. Aanvankelijk wilden we vier kisten maken. Maar door ons enthousiasme zijn het er elf geworden!

Andere collega's uit de onderbouw werden ook nieuwsgierig naar de kisten. Langzaam breidde de interesse zich uit naar andere bouwen en het managementteam van onze school.

In het voorjaar van 2006 hebben wij tijdens een studiedag een presentatie gegeven aan het team over onze ideeën en alle ontwikkelingen. De studiedag had als thema *Rouw en verwerking*. In het kader daarvan hebben wij twee Ruimtekisten gemaakt, over de prentenboeken *Oma Pluis* en *Kikker en het vogeltje*. Menig collega raakte enthousiast. Na deze studiedag breidde het gebruik van de Ruimtekisten zich uit over verschillende klassen.

Dit schooljaar is er tijdens teamvergaderingen ook veel aandacht besteed aan de introductie van het concept bij de collega's. Elk onderdeel van de Ruimtekist is besproken. Tevens wordt er met alle onderdelen geoefend in de klas en gereflecteerd. Tijdens studiedagen wordt er een inspirerend programma opgezet omtrent het werken met de Ruimtekisten. Ervaringen kunnen worden uitgewisseld en nieuwe inzichten worden gedeeld.

De manier van werken met de Ruimtekisten vraagt een omschakeling van lesgeven en observeren van de leerkrachten. En veranderingen vragen energie. Maar opmerkingen bij de leerkrachten als 'Ik sluit nu echt aan bij de leerlingen!' en 'Dit is wat onderwijs is!' doen ons geloven dat we op de goede weg zijn. De leerkrachten zijn enthousiast en geïnspireerd.

Maar het belangrijkste voor ons zijn de reacties van de kinderen. De fonkel in hun ogen als ze in de klas bezig zijn met een thema.

Verhaal Prinses op de erwt

De betrokkenheid waarmee ze 'erin duiken', meedoen en zich ontwikkelen is voor ons een enorme stimulans. Dat geeft ons team energie!

SOEB

Ruimtekisten worden ontworpen rondom een aantal kernpunten. Wij noemen dit *SOEB-gericht werken*. *Samen Ontwikkelen, Ervaren en Beleven*. Doel van de Ruimtekisten is kunnen werken met het totale onderwijsaanbod waarbij kinderen in hun eigen tempo en op eigen niveau veel ervaren en beleven; zich ontwikkelen. Het moet een betekenisvol aanbod zijn, waarbij de kinderen zich betrokken voelen en de 'echte' wereld van het kind centraal staat.

Goede ideeën hebben wij overgenomen vanuit de belevingsgerichte, ervaringsgerichte en ontwikkelingsgerichte manier van werken. Veel kinderen op een mytyschool vragen om een belevingsgericht aanbod. Het is dan van belang dat het kind met z'n hele lichaam ervaringen opdoet. Binnen de Ruimtekisten wordt er rekening gehouden met de leermogelijkheden van de kinderen. Er is voor gezorgd dat binnen elke Ruimtekist de verschillende intelligentie-ingangen van de kinderen aan bod komen.

Van het ontwikkelingsgericht onderwijs hebben wij het themavoorbereidingschema en het webmodel (zie illustratie) overgenomen. Het thema wordt voorbereid volgens een bepaalde opbouw. Hierbij hebben wij ons laten inspireren door de reader *Thematiseren in ontwikkelingsgericht onderwijs*, 2003.

Themaplanning	Is het thema betekenisvol voor de leerlingen? Hoe krijg je de leerlingen nieuwsgierig? Wat zet je in uit je groepsplan? Welke doelen ga je realiseren? (Brede en specifieke) Webmodel maken.
Opstarten	Welke aanleiding gebruik je? Waarover gaan we het hebben? Bronnen, boeken en voorwerpen verzamelen.
Opbouw en uitvoering	Welke activiteiten doe je met de hele groep, welke in een klein groepje en welke individueel? Materialen in de klas halen die passen bij het thema.
Afsluiten van het thema	Presentatie? Iets laten zien aan ouders? Wat is een logische afsluiting voor de kinderen?
Notatie en registratie van ervaringen en aandachtspunten voor het volgende thema.	Zijn de doelen behaald?

Onderdelen

Er zitten twaalf vaste onderdelen in de Ruimtekist die op een gestructureerde manier worden aangeboden.

- Bronnenboek:** hierin staat hoe je een thema kunt voorbereiden en aanbieden. Verschillende lesideeën voor alle ontwikkelingsgebieden zijn opgenomen in dit bronnenboek.
- Prentenboek:** per kist staat een prentenboek centraal, welke gedurende het thema wordt uitgewerkt. Het prentenboek staat voor een onderwerp. Bijvoorbeeld bij het prentenboek *Welterusten Kleine Beer* staat het onderwerp emoties centraal (bang, verdrietig, blij). De kinderen kunnen de verhalen uitspelen en de leerkrachten spelen mee.
- Verteltafel:** in elke kist zitten de poppen, attributen die worden gebruikt om een verteltafel in te richten. De poppen/knuffels en attributen zorgen ervoor dat het verhaal beeldend gemaakt kan worden. Kinderen die moeite hebben met het auditieve, kunnen het verhaal in zich opnemen met behulp van het visuele. Bij ieder thema hoort een vaste poppenkastpop of knuffel die het thema aan elkaar verbindt.
- Vereenvoudigde versie verhaal:** de logopedistes van onze school zorgen ervoor dat een eenvoudigere versie van het verhaal aanwezig is. Voor sommige kinderen is de taal uit het boek te moeilijk.

- Gebaren:** in samenwerking met de logopedistes zijn in elke Ruimtekist de gebaren te vinden; ondersteunende gebaren waarmee op school wordt gewerkt tijdens de communicatie met kinderen.
- Letteraanbieding:** tijdens ieder thema worden er een of twee letters aangeboden met daarbij de gebaren.
- Lettermand:** bij elke letter hoort ook een lettermand. Op de mand is de letter en het gebaar geplakt. Hierin zitten allerlei voorwerpen die met dezelfde letter beginnen.
- Digitaal verhaal:** de prenten van het boek worden op de computer geplaatst en het verhaal wordt ingesproken. De kinderen kunnen het verhaal op de computer beluisteren en bekijken.
- Vertelkastje:** de prenten van het boek worden gekopieerd en geplastificeerd. Deze worden gebruikt om met het vertelkastje het verhaal te vertellen aan de kinderen. De klas wordt donker gemaakt, een spotje wordt gericht op het vertelkastje en ons eigen theater kan beginnen!
- Luisterhoek:** in de luisterhoek kunnen de kinderen een cd beluisteren waar het verhaal op ingesproken is. Steeds als de kinderen een belletje horen, slaan zij de bladzijde om. Het verhaal staat zes keer achter elkaar op de cd. De kinderen vinden herhaling van het verhaal prettig. Aan het einde van de cd klinkt een lied dat bij het thema hoort.
- Lied:** bij elk thema hoort een lied. Dit lied wordt ook gekoppeld aan de letter die aangeleerd wordt.
- Kijktafel:** in de Ruimtekisten zit ook materiaal om een kijktafel mee in te richten. Bij sommige Ruimtekisten zitten ook verkleedkleden.

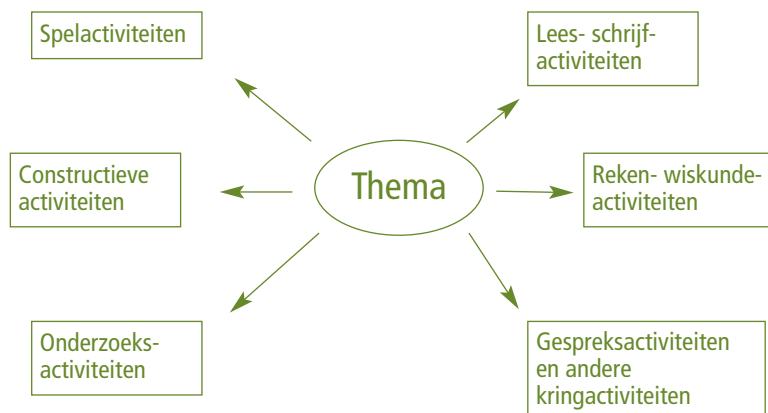
Bij elk thema hebben we een mooie poster in een lijst. Deze kan in de klas opgehangen worden.

Ruimte voor iedereen

Ruimte voor de leerlingen! Ieder kind kan tijdens een thema veel ervaren en beleven en zich daardoor ontwikkelen. De interactie tussen leerkracht en leerling is belangrijk. Samen ontwikkelen ze

Webmodel om activiteiten uit te breiden.

Uit: Basisontwikkeling in de onderbouw, 1997

Logopediste ondersteunt met gebaren verhaal Prinses op de erwt

Onderwijsprijs Noord-Holland 2006

December 2006 deed *Mytyschool De Ruimte* in Bergen mee met de **Nationale Onderwijsprijs** voor de provincie Noord-Holland. Het concept *Ruimtekisten* werd ingezonden. De jury was zeer gecharmeerd van deze inzending.

Uit het juryrapport: 'De school heeft fantastisch werk verricht. Deze mytyschool heeft zeer heterogene groepen. Leerlingen van 4 tot 8 jaar zitten door elkaar, zowel zeer moeilijk lerende als 'normale' kinderen. Zoals het een goede school betaamt, wordt dit niet als probleem maar als uitdaging gezien. De ontwikkelde Ruimtekist is een vorm van 'totaalonderwijs', een methode die het elk kind mogelijk maakt in eigen tempo en op eigen niveau te leren. Met inschakeling van ieders sterke kanten. De school heeft niet alles zelf bedacht - niet iedereen hoeft het wiel uit te vinden - maar heeft voor elk kind een pakket op maat gemaakt. Men heeft een eigen weg gevonden om gedifferentieerd te kunnen werken. De jury kent aan Mytyschool de Ruimte unaniem de eerste prijs toe in de categorie primair onderwijs.'

SOEB-gericht werken, Samen Ontwikkelen, Ervaren en Beleven. We werken zes tot acht weken aan een thema, dus elk kind krijgt voldoende tijd en ruimte om het thema te beleven...

Ruimte voor de leerkracht! Met de Ruimtekisten heb je een stevige basis om een thema te behandelen in je klas. Dat geeft houvast. Maar elke groep is weer anders. Als leerkracht kun je volop differentiëren met de Ruimtekisten. Ze zijn geschikt voor alle leeftijdsgroepen en voor regulier en speciaal onderwijs.

Ruimte voor interdisciplinair werken! Bij ons op school worden kinderen behandeld en begeleid door logopedisten, fysiotherapeuten en ergotherapeuten. Dit gebeurt individueel en groepsgevoels. Tijdens de groepslessen waarin de sensomotorische ontwikkeling wordt gestimuleerd (sensolessen), onder begeleiding van een fysiotherapeute, wordt aangesloten bij het thema in de klassen. Zo gebeurt dit ook met de groepslessen ergotherapie (schrijfondersteuning en het ondersteunen bij het knutselen) en logopedie (mondmotoriek oefeningen, ondersteunende communicatie/gebaren en taal oefeningen.) Voorbeelden tijdens het thema 'Welterusten Kleine Beer' zijn het kruipen in een donker hol en het volgen van lichtjes; het voelen van verschillende vachten en deze opplakken op een 'echte' beer; stukjes van het verhaal vertellen met de ondersteunende gebaren of de verteltafel.

Ruimte voor de ouders! Via de website www.deruimte.nl kunnen ouders de ontwikkelingen rondom een thema volgen. Een mooi voorbeeld hiervan is te vinden onder: de groepen/onderbouw/groep d/uit de groep 1/2.

Blijvende ontwikkeling

Naast de Ruimtekisten worden op school onder andere ook belevingsprojecten ontwikkeld. Dit zijn projecten waarbij in een rustige omgeving, via een bepaald thema, alle zintuigen volop geprikkeld worden. (Bijvoorbeeld het thema jungle: een kind ligt comfortabel in een zitzak. De regen druppelt zachtjes op het

gezicht, het hoort de regen door middel van een buis met kraaltjes die heen en weer wordt geschud en het voelt de wind op z'n huid.) Graag willen wij belevingsprojecten ook implementeren in de Ruimtekisten. Op die manier maak je voor de kinderen met een laag ontwikkelingsniveau ook een interessant onderwijsaanbod. Op dit moment zitten wij volop in het proces van ontwikkeling met de Ruimtekisten. We hebben al behoorlijk wat bereikt en gemaakt maar er is nog meer te ontwikkelen. Gaandeweg ontdekken we wat we nog willen maken. We reflecteren regelmatig. Wat missen we nog? Welke verbindingen willen we leggen met andere ontwikkelingen? Waar willen we uiteindelijk komen met ons onderwijsconcept? Ruimtekisten zijn als schatkisten, die we Samen gaan Ontwikkelen Ervaren en Beleven!

Adriëtte Beemster en Angelique de Kruijf zijn leerkrachten op mytyschool De Ruimte in Bergen. (a.beemster@deruimte.nl)

Literatuur

Janssen-Vos, F. (1997), *Basisontwikkeling in de onderbouw*. Van Gorcum, Assen.

Fijma, N., van, B. Pompert, R. Stuijvenberg, (2003), *Reader Thematiseren in ontwikkelingsgericht onderwijs*. De Activiteit, Alkmaar.